

Andreas Hoff (2008). *Tackling Poverty and Social Exclusion of Older People – Lessons from Europe. Working paper 308. Oxford Institute of Ageing. 76 str.* <http://www.ageing.ox.ac.uk/system/files/Working%20Paper%20308.pdf>

BOJ PROTI REVŠČINI IN SOCIALNI IZKLJUČENOSTI STARIH LJUDI – PRIMERI DOBRIH PRAKS IZ EU

Ob soočanju z izzivi demografskih sprememb, globalnih tržnih ekonomij in širitve EU, so države članice pristale, da bodo do leta 2010 znižale revščino in socialno izključenost, tako na nacionalni kot na EU ravni s pomočjo t. i. odprte metode koordinacije (angl. open method of co-ordination). Ta metoda omogoča državam članicam, da izboljšajo situacijo na omenjenem področju s pomočjo učenja iz dobrih tujih praks. Tako so stari ljudje visoko na dnevnem redu. Svet Evrope je leta 1994 priporočil, da države članice prevzamejo politične pobude, da bi s pomočjo družbene integracije preprečili socialno izključenost starih ljudi. Opozorili so, da imajo pri tem skupno odgovornost država blaginje, družina, trg in prostovoljski sektor. Tako je ključno vprašanje za evropske, nacionalne in regionalne oblikovalce politik, kako zmanjšati tveganje revščine in socialne izključenosti v starosti in kako naj se to zmanjšanje obdrži na dolgi rok. Raziskave kažejo, da je ključnega pomena izobrazba posameznika; čim višja je stopnja izobrazbe, in s tem posledično družbeno-ekonomski status, tem manjša je verjetnost, da bi bili lahko prizadeti zaradi revščine in socialne izključenosti, ki najmočneje vplivata na zdravje in kakovost življenja v starosti.

To poročilo je strukturirano na naslednji način. Prvi del nudi pregled razširjenosti revščine v starosti v Evropski uniji in trende v zadnjem desetletju. Vsebuje tudi predstavitev raziskovalnih ciljev te raziskave in raziskovalnih metod, ki so bile uporabljene. Temu sledi še opis vzorca. Drugi del je namenjen razpravi o empiričnih ugotovitvah raziskav. Poudarek je na podatkih o socialni izključenosti v starosti v različnih evrop-

skih družbah. Tretji, osrednji del tega poročila, vsebuje celovit pregled nacionalnih socialnih politik v državah EU-24 za reševanje revščine v starosti in spodbujanje socialnega vključevanja starejših ljudi. To poglavje združuje pregled političnih dokumentov in informacije, ki so jih posredovali intervjuvani strokovnjaki. Razlike med državami v njihovih politikah kažejo na različne kulturne, zgodovinske in politične tradicije, kot tudi na različno stopnjo potrebe med državami EU. Drug osrednji element te raziskave je predstavitev primerov dobrih praks o socialni vključenosti starih ljudi. Ti inovativni primeri so zanimivi tudi za druge države, saj so načeloma prenosljivi, cilj EU pa je omogočiti državam, da se učijo druga od druge. Konkretno dobre prakse delujejo večinoma na lokalni ali regionalni ravni. Kot ugotavlja avtor, je precej podobnih pobud in projektov najti v različnih državah.

Namen pričujoče raziskave je bil obravnavati tri medsebojno povezane cilje: 1. raziskati in oceniti socialne politike, namenjene izboljšanju socialne vključenosti starih ljudi; 2. opredeliti primere dobrih praks na področju socialne vključenosti starejših, ki bi lahko bili dober vzorčni primer za druge države; 3. raziskati, ali so potrebni posebni socialni indikatorji povezani s starostjo, da bi lahko ustrezno merili socialno izključenost in revščino v starosti. Poleg tega vsebuje poročilo nekaj informacij o družbenem položaju starejših ljudi, ki so bile zbrane v 37 intervjujih s predstavniki vladnih in nevladnih organizacij ter akademskimi strokovnjaki v 21 državah članicah EU. Prvi cilj je bil realiziran s pomočjo pregledovanja ustreznih političnih dokumentov v posameznih državah. Iz uvodnega dela tega poročila je razvidno, da se tveganje za revščino v starosti po Evropi zelo razlikuje, in da obstajajo različni trendi – od velike razširjenosti revščine v starosti na Irskem do znatnega znižanja revščine v starosti v Franciji. Kot kažejo primeri vzhodnoevropskih držav, pa te stopnje relativne revščine vedno ne povedo cele zgodbe, ugotavlja avtor. V državah z razmeroma nizkimi

dohodki stari ljudje niso v dobrem položaju, čeprav njihov gospodarski položaj ni bistveno drugačen od preostalega dela družbe.

Takoj v uvodnem delu avtor pojasni razumevanje socialne izključenosti, ki je, kot pravi, veliko bolj obsežen koncept kot je revščina, ki se nanaša le na materialno pomanjkanje. Socialna izključenost pomeni, da je nekdo delno ali popolnoma izključen iz družbenih, ekonomskih, političnih ali kulturnih sistemov, ki določajo socialno integracijo osebe v družbi.

Avtor se je pri nadaljnji analizi omejil na tri področja – pokojnine, zaposlovanje in zgodnje upokojevanje, dolgotrajna oskrba – ter jih primerjal med 24 državami članicami EU. Pregled politik je pokazal številne inovativne in dobre pristope. Na Češkem na primer, pri ukrepu za predčasno upokožitev nagrajujejo ženske z veliko otroci. V mnogih vzhodnoevropskih državah, upokojence za dodaten zaslužek ob pokojnini ne »kaznujejo«, je pa to dejansko rezultat prenizkih javnih pokojnin. Po drugi strani pa so stare države članice EU (EU-15) znotraj svojih pokojninskih sistemov oblikovale posebne instrumente, s pomočjo katerih zagotavljajo upokojencem brez zadostnih prispevkov vsaj minimalne prihodke v starosti. Večina držav je to dosegla z uvedbo minimalne pokojnine, v Nemčiji so vzpostavili osnovni dohodek za upokojence, ki se upravlja ločeno od obeh pokojninskih sistemov in socialne pomoči, v skandinavskih državah pa zagotavljajo starim ljudem v stiski osnovni dohodek, ki ne zahteva nikakršnih predhodnih prispevkov. Poleg tega so prakse tudi pokazale, da se politika prilagaja spremembam v družinski strukturi in partnerskih razmerjih (družinske pokojnine za predhodno razvezane in za zunajzakonske partnerje).

Tretji in hkrati osrednji del tega poročila ponuja izbor primerov dobrih praks v državah EU-24 za boj proti revščini v starosti in vzpodbujanje socialne vključenosti starih ljudi, tako na regionalni kot lokalni ravni. Ukrep za socialno vključenost, ki bi ga lahko našli skoraj povsod po

Evropi, so lokalni dnevni centri, kjer poskrbijo za osnovne vsakodnevne potrebe starega človeka in mu hkrati nudijo tudi informacije, možnost druženja, svetovanje ipd. Ti so se izkazali za potrebne tako v državah, kjer primanjkuje ustrezne infrastrukture (vzhodna in južna Evropa), kot tudi v severno- in srednjeevropskih državah s celovitim sistemom države blaginje, kjer pa je socialna izolacija starejših ljudi kot kaže bolj razširjena. V mnogih primerih je bilo pri zagotavljanju storitev potrebno tesnejše sodelovanje med javnimi in prostovoljnimi organizacijami. Avtor opozori tudi na vrsto manjših, a inovativnih projektov, pri katerih se povezujejo stara in mlada generacija, tudi izven sorodstvenih vezi.

Sicer pa ugotavlja, da raziskava ni dala dovolj podrobnih informacij o potrebi po ločenih ukrepih za ugotavljanje vključenosti in izključenosti v starosti. Večina intervjuvancev namreč glede tega ni imela mnenja.

Avtor zaključi z mislijo, da daje proces socialnega vključevanja na ravni EU, ki se kaže v *trdih* socialnih politikah in *mehkih* primerih dobrih praks, pomemben doprinos k boljši socialni vključenosti starejših. Odprta metoda koordinacije omogoča socialnim akterjem, še posebno prostovoljskemu sektorju, sodelovanje pri oblikovanju socialnih politik. To lahko privede do novega celostnega pristopa pri oblikovanju socialnih politik in vodenja, ki lahko bolje vključi interese tistih, ki jih te politike zadevajo. Avtor še meni, da imajo nevladne organizacije v tem procesu ključno vlogo, saj oblikovalcem politik posredujejo interese starejših ljudi, hkrati pa so soodgovorne za oblikovanje specifičnih storitev, ki so tako tudi bolj učinkovite.

Naj za konec poudarim, da je avtorja vodilo prepričanje, da lahko vsaka država kaj ponudi drugim državam. Tako boste v publikaciji našli zanimiv in tudi uporaben pregled tujih dobrih praks, ki služijo preprečevanju revščine in socialne izključenosti starih ljudi.

Simona Hvalič Touzery

Nicole S. Dahmen, Ph.D. in Raluca Cozma (ur.) (2009). *Media Takes: On Aging. STYLEGUIDE for Journalism, Entertainment and Advertising. International Longevity Center – USA and Aging Services of California. 54 str.* <http://www.ilcusa.org/media/pdfs/Media%20Takes%20On%20Aging.pdf>

STAROST IN STARANJE – STILSKI VODIČ ZA NOVINARJE, OGLAŠEVALCE IN LJUDI IZ ZABAVNE INDUSTRIJE

Kot pri vsakem boju za človekove pravice, je del boja za pravično obravnavo starejših oseb namenjen seznanitvi javnosti z vsemi predsodki do starih ljudi in ob tem pojasniti, da ti stereotipi ne kažejo realne slike. Mediji imajo veliko moč in lahko že z majhnimi koraki naredijo veliko proti starostnim stereotipom, lahko pa jih tudi utrjujejo. Pričujoča publikacija je poskus organizacij International Longevity Center – USA in Aging Services of California, da bi strokovnjakom v medijih, v zabavni industriji in v oglaševanju predstavili stare ljudi in proces staranja na pravilen, sodoben in nepristranski način. Namen publikacije je preseči starostno diskriminacijo in kot pravijo avtorji, dober začetek je ponovna definicija staranja kot procesa, ki ga doživljamo vsi, ne pa kot označevanje starih in bolnih med nami.

Knjiga se začne z realno podobo staranja – z vpogledom v dolgoživost prebivalstva in na njene posledice v družbi ter s podobo starih ljudi v medijih. Povprečna pričakovana življenjska doba moških v Ameriki je 82 let, žensk pa 85. Projekcije kažejo, da bo do leta 2025, eden od petih Američanov star 65 let ali več. Izraz starizem (angl. ageism), ki ga je leta 1968 uvedel Robert N. Butler je bil s strani medijev hitro sprejet. Starizem lahko definiramo kot skupek idej, stališč, prepričanj in praks s strani posameznikov, ki so na podlagi starosti pristranski zoper osebe ali skupine (temeljito definicijo najdete v: *Kakovostna starost*, let. 9 (2006), št. 2). Žal je kar 80% starejših Američanov izpostavljenih staro-

stni diskriminaciji in stereotipom, ugotavljajo avtorji. Stare ljudi se običajno stereotipno prikazuje kot bolne, slabotne in telesno odvisne od pomoči drugih. Medtem ko se poimenovanja in označbe razlikujejo, pa je sporočilo enako: stari moški in ženske so nesposobni, in nepotrebni in odvisni od drugih. Erdman Palmore, avtoriteta na področju staranja in zaslužni profesor na Duke University ugotavlja, da tako kot vsi drugi stereotipi tudi tipični stereotipi o starih osebah pretiravajo s poudarjanjem le nekaterih značilnosti, in te družba pojmuje kot tipične za vse stare ljudi. Masovni mediji so eni od najbolj vidnih in vplivnih institucij, ki so odgovorne za ohranjanje stereotipov o starejših Američanah. Z drugimi besedami, na dojemanje starejših ljudi in mnenje, ki ga imajo starejši ljudje o sebi, vpliva tudi to, kako so starejši ljudje upodobljeni v medijih, na televiziji, v filmu in v oglaševanju. Množični mediji pogosto utrjujejo starizem, čeprav morda nenamerno. Imajo pa zato najboljše možnosti za popravilo krivic in za zagotavljanje dejanskega in pravičnega prikaza starejših ljudi, pravijo avtorji. Televizijski program v ZDA je močno usmerjen na ljudi stare od 18 do 49 let. Raziskovalec George Gerbner je ugotovil, da ljudje, ki veliko gledajo televizijo, verjamejo, da so stari ljudje običajno revni, telesno bolni, spolno neaktivni in neučinkoviti. Nadalje, starejše osebe so pogosto prikazane kot prisrčne, otročje, zabavne, zbegane, odsotne z mislimi, ali pa kot odbijajoče, slabotne, nerazumne, brez stika z realnostjo. Naslednji rezultati raziskav in statistični podatki, ki se nanašajo na ZDA, dajejo večjo težo zaskrbljenosti zaradi napačnega prikazovanja starejših ljudi na televiziji in v filmih:

- manj kot 2% oseb, ki se pojavljajo v najbolj gledanem času na televiziji, je starih 65 let ali več, čeprav je teh dejansko v prebivalstvu 12,7%;
- le tretjina oseb, ki se pojavljajo v najbolj gledanem času na televiziji, je ženskega spola, manj kot tretjina teh žensk je stara nad 40 let;